

A BÉCSI VÉTELI EGYEZMÉNY (CISG) ÉS AZ EGYSÉGES KERESKEDELMI TÖRVÉNYKÖNYV (UCC) RÖVID ÖSSZEVETÉSE

BOZSÓ ZOLTÁN
doktorandusz (PPKE JÁK)

1. Miért lehet fontos az összevetés?

1980. óta a nemzetközi kereskedelem értéke 2010-ig mintegy 600%-kal nőtt.¹ Bár ehhez a növekedéshez a multinacionális vállalcsoportokon belüli ügyletek is jelentős mértékben hozzájárultak, az egymástól független felek közötti tranzakciók volumene is drámaian megemelkedett az elmúlt évtizedekben.

A nemzetközi adásvételi, kereskedelmi szerződés megkötésekor fontos szempontként merül fel a jogválasztás kérdése, illetve hogy a nemzetközi kollíziós magánjog mely anyagi jogot jelöli ki irányadónak egy esetleges jogvita eldöntéséhez. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ezeknél a szerződéseknél az angol mellett az Egyesült Államok kereskedelmi joga az egyik leggyakrabban választott nemzeti jog, ami valószínűleg összefüggésben áll az USA jelentős gazdasági, kereskedelmi súlyával. Az Egyesült Államok kereskedelmi jogának legnagyobb jelentőségű törvénye az Egységes Kereskedelmi Törvény (angolul *Uniform Commercial Code*, röviden és a továbbiakban: *UCC*).

Áruk adásvételére vonatkozó nemzetközi kereskedelmi szerződések esetén lehetőségük van a feleknek a Bécsi Vételi Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) szabályainak választására, illetve a jogválasztás elmulasztása esetén is az Egyezmény válhat az alkalmazandó joganyaggá, tekintettel annak *opt-out* jellegére.

Az amerikai kereskedelmi jog és a Bécsi Vételi Egyezmény egyaránt jelentős szerepet játszik tehát a nemzetközi kereskedelemben. Bár a UCC és az Egyezmény szabályai között kétségtelenül nagyon sok egyezőséget és még több

¹ www.wto.org

hasonlóságot találunk, számos kérdésben ugyanakkor eltérőek a két joganyag szabályai. A szerződéskötéskor a feleknek az alkalmazandó jog kiválasztásakor érdemes figyelembe venniük ezeket az eltéréseket.

Az eltérések ismerete még akkor is jelentőséggel bírhat, ha a szerződéses felek vagy a kollíziós szabályok az Egyezmény alkalmazását jelölték ki, feltéve, ha egy adott jogvitában az Egyesült Államok valamely bírósága jár el. Azt mutatja a tapasztalat, hogy az amerikai bíróságok – némiképpen zárójelbe téve az Egyezmény 7. Cikkét² – gyakran a hazai jogelveket, joggyakorlatot hívják segítségül az Egyezmény valamely pontjának értelmezésekor. A jogi realizmus adott esetben megkívánja tehát a vonatkozó amerikai szabályok ismeretét is.

A jelen dolgozat az Egyezmény és a UCC rövid bemutatás után kísérletet tesz rá, hogy bemutasson néhányat a két joganyag közötti eltérések közül.

2. A Bécsi Vételi Egyezmény

Az Egyezmény kidolgozása az ENSZ szakosított szerve, az UNCITRAL (United Commission On International Trade Law) égisze alatt valósult meg. 1978-ban készült el az a szöveges javaslat, amelyet két évvel később a 62 ország részvételével Bécsben összeült diplomáciai konferencia megtárgyalt, és 1980. április 11-én sor is került az Egyezmény elfogadására.

Az Egyezmény a 99. Cikk (1) bekezdése értelmében akkor léphetett hatályba, miután 10 ország ratifikálta annak szövegét. Erre 1988. január 1-én került sor.

A jelenlegi státusz szerint 79 ország ratifikálta az Egyezményt,³ ami egyértelmű sikerként értékelhető; a jelentősebb gazdasági tényezők közül csak az Egyesült Királyság és India nem részese az Egyezménynek. Az egyik legújabb csatlakozó állam Brazília, amely 2014. április 1-i hatállyal válik az Egyezmény részes államává.

A Bécsi Vételi Egyezmény mindösszesen 101 cikkből áll, mivel a megalkotói arra törekedtek, hogy az eltérő jogi kultúrával és hagyománnyal rendelkező sokféle részes ország számára egyaránt befogadható, alkalmazható jogi normák jöjjenek létre.

² 7. Cikk (1) kimondja: „Az Egyezmény értelmezése során figyelembe venni annak nemzetközi jellegét...”.

³ http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html

3. Az Egységes Kereskedelmi Törvény

Az Egyesült Államokban a kereskedelmi jog a tagállamok hatáskörébe tartozó kérdés, kötelező erejű szövetségi szintű jogszabály nem alkotható. Az egyes tagállamok közötti kereskedelem gördülékenyebbé tétele érdekében ugyanakkor a szövetségi kormányzat és maguk a tagállamok is arra törekednek, hogy jogszabály-mintát bocsássanak a tagállamok összességének rendelkezésére. A javasolt szöveg akkor válik csak törvénnyé, ha a tagállamok azt a saját alkotmányos eljárásuknak megfelelően elfogadják és kihirdetik.

A UCC kidolgozását a *National Conference of Commissioners on Uniform States Law* és az *American Law Institute* vállalta magára. Az első változat még 1952-ben készült el, amely azóta két jelentősebb módosításon esett át. A javaslatot mind az ötven tagállam törvénybe foglalta, ugyanakkor Louisiana állam az áruk adásvételével foglalkozó 2. cikkely beemelését elutasította, részben arra visszavezethetően, hogy a többi tagállamtól eltérően Louisiana kontinentális jogi hagyományt követ.

Ez a normaalkotási eljárás természetesen időigényes, és nem is mindig sikerül megteremteni a konszenzust. Jellemző a helyzetre a 2003-as átfogó módosítás sorsa: a megalkotott normaszöveget az államok végül nem iktatták be saját jogszabályaik közé, így bár a szakirodalomban gyakran hivatkoznak a 2003-as szövegváltozatra, az sosem vált tényleges jogi normává.

Meg kell még jegyezni, hogy a UCC a Bécsi Vételi Egyezménynél sokkal szélesebb szabályozási kört ölel fel. Az ingók adásvételén kívül szabályozza még a bérleti szerződéseket, az értékpapírijogot, a banki betétek és átutalások jogát, valamint a zálogjogot is. A jelen összevetés kizárólag a UCC 2. cikkelyét érinti, mivel ez állítható párba a Bécsi Vételi Egyezménnyel.⁴

4. Különbözőségek

A továbbiakban tehát a Bécsi Vételi Egyezmény és a UCC 2. cikkelye közötti különbségek közül vizsgálunk meg néhányat. Röviden áttekintjük a két joganyag tárgyi hatályát, a szerződéskötés formai követelményeit, a szerződési ajánlat visszavonhatóságát, valamint szót ejtünk a szerződéses dokumentumok ellentmondásos tartalma esetén követendő eljárásról, a szavatosság kötelezettség kizárá-

⁴ A Bécsi Vételi Egyezményben a „cikk” jogszabályi szakasznak felel meg, a UCC cikkely-száma viszont a kódex egyes fejezeteire utal, így az áruk adásvételére vonatkozó teljes rész a 2. cikkelyben található.

sának lehetőségéről, a hibás teljesítés esetén megnyíló elállási jogról és végül az egyoldalú vételár-csökkentésről.

4.1. Tárgyi hatály

Jelentős az eltérés az Egyezmény és a UCC tárgyi hatályát illetően.

Az Egyezmény hatálya nem terjed ki a személyes, családi vagy háztartási használatra vásárolt árukra⁵. Ez logikus következménye annak, hogy kizárólag az üzleti élet szereplői által kötött szerződések egységes szabályozása volt a cél. A magánforgalomban megvalósuló, fogyasztói típusú kereskedelem mind volumenében, mind pedig karakterében lényegesen eltér az üzleti célú áruforgalomtól, így nem lett volna reális mindkét kérdést egy nemzetközi szerződésben szabályozni.

Nem tartozik az egyezmény hatálya alá az árverés, aukció útján történő, illetve végrehajtási vagy más hatósági eljáráson alapuló szerzés sem, elsősorban ezeknek az ügyleteknek a szokásos adásvételhez képest eltérő karaktere miatt.

A UCC tárgyi hatálya annyiban megegyezik az Egyezményével, hogy az ingatlanok adásvétele szintén nem itt kerül szabályozásra. A UCC ugyanakkor nem szorítkozik az üzleti típusú kereskedelmi ügyletekre: hatálya kiterjed az áruk adásvételére attól függetlenül, hogy a vevő magáncélból vagy üzleti megfontolásból részese-e az adásvételnek. Az egyes részletszabályoknál léteznek ugyan eltérések a vevő üzleti pozíciójától függően, de a UCC 2. cikkelye azzal a szándékkal készült, hogy egységes szabályozást fogalmazzon meg az áruk adásvételére vonatkozóan.

Sem az Egyezmény, sem pedig a UCC hatálya nem terjed ki az értékpapírokra.

4.2. A szerződéskötés formai követelményei

A Bécsi Vételi Egyezmény 11. Cikke szerint „Az adásvételi szerződést nem szükséges írásba foglalni, sem írásos módon bizonyítani, és az más alakszerűséghez sincs kötve.” Ez a megfogalmazás a teljes formszabadság elvét valósítja meg, és elsősorban az a meggyőződés vezette a megalkotását, hogy a szerződő felek autonómiájára lehet bízni a szerződési formák megválasztását.⁶

⁵ Az Egyezmény 1. Cikk a) pontja.

⁶ Az Egyezmény 96. Cikke lehetőséget biztosít a részes államoknak, hogy ha egy adott ország belső jogrendje megköveteli az írásbeliséget, akkor a részes állam nyilatkozatot tehet, aminek értelmében a 11. Cikk formszabadsága nem alkalmazható, ha valamelyik szerződő fél

Ezen cikk alapján a felek, amennyiben a maguk számára ettől eltérő formai szabályokat nem írnak elő, bármilyen formában megtehetik szerződéses nyilatkozataikat, illetve jogvita esetén a perbeli bizonyítás sincs írásbeliséghez kötve.

A UCC 2-201. szakasza ugyanakkor azokban az esetekben, amikor a szerződés értéke az 500 USD-t meghaladja, írásbeliség hiányában nem teszi lehetővé a szerződés kikényszeríthetőségét, kivéve, ha az már teljesülésbe ment, vagy a teljesítést megtagadó fél a bíróság előtt elismeri a szerződés fennállását.

Az írásbeliség megkövetelése az angolszász jogrend nagy hagyományokkal bíró rendelkezése, eredetileg egy 1677-es angol törvény fogalmazta meg a visszaélések elkerülése érdekében. Az Egyesült Államok kereskedelmi joga a UCC előtt is ismerte és használta a *statute of frauds*-nak nevezett jogintézményt, ebben a tekintetben a UCC nem hozott lényeges változást.

Meg kell említeni, hogy a kereskedők közötti adásvétel esetén az írásbeliséget megkövetelő rendelkezések enyhébbek: ha az egyik fél írásban megerősíti a másik féllel a szóbeli szerződés tartalmát, és a másik fél az ellen 10 napon belül nem emel írásban kifogást, a szerződési kötelezettség kikényszeríthetővé válik.

A UCC előtti időkben a bírói gyakorlat tiltotta, hogy szerződéses felek visszaélészerűen hivatkozzanak az írásbeliség hiányára, megkívánva az erre hivatkozó féltől a jóhiszeműséget. Kérdéses ugyanakkor, hogy a korábbi joggyakorlat mennyire marad hivatkozási alap a UCC elfogadása után.⁷

4.3. A szerződési ajánlat visszavonása

Az Egyezmény 16 (2) Cikke alapján az ajánlatot nem lehet visszavonni, ha maga az ajánlat arra utal, hogy az visszavonhatatlan. Ez az utalás történhet az elfogadásra nyitva álló határozott határidő megjelölésével vagy más módon is. Fennáll az ajánlati kööttség akkor is, ha az ajánlat címzettje ésszerűen bízhatott abban, hogy az ajánlat visszavonhatatlan és az ajánlatban bízva járt el.

A főszabály szerint ugyanakkor az ajánlat elfogadásáig az ajánlatot tevő fél jogosult az ajánlat visszavonására. Az ajánlati kööttséget az ajánlati címzettjének kell bizonyítania, amennyiben az ajánlat visszavonása sérelmes a számára.

A UCC némileg eltérő megoldást választ. A §2-205 alapján a kereskedő által tett ajánlat visszavonhatatlannak minősül az ajánlatban megfogalmazott határidőn belül, illetve ha ilyen határidő nem került meghatározásra, akkor ésszerű

telephelye ebben az államban van. Érdekes megjegyezni, hogy az Egyesült Államok nem tett ilyen értelmű nyilatkozatot.

⁷ James J. WHITE: *Uniform Commercial Code*. West, 2010. 93.

határidőn belül. A főszabály tehát az ajánlati kötöttség, szemben az Egyezmény vonatkozó rendelkezésével. Az ajánlati kötöttség ugyanakkor három hónapnál huzamosabb ideig nem állhat fenn. Az írásbeliség természetszerűleg itt is előírás.

4.4. A szerződéses nyilatkozatok eltérő tartalma

A szerződés létrejöttéhez a felek konszenzusa szükséges. Felmerül a kérdés, hogy mit történjen, ha a az ajánlat címzettje az ajánlatot elfogadja ugyan, de az eredeti ajánlatban foglaltaktól eltérő tartalommal.

Az Egyezmény 19. Cikk (1) bekezdése egyértelműen fogalmaz: „Az ajánlatra adott és elfogadásra utaló válasz, ha kiegészítéseket, korlátozásokat vagy egyéb módosításokat is tartalmaz, az ajánlat visszautasítását jelenti és új ajánlatnak minősül.”

Megengedi az Egyezmény ugyanakkor, hogy az ajánlat címzettje az elfogadó nyilatkozatban eltérjen az ajánlat tartalmától, és a módosított tartalommal érvényesen létrejön a szerződés, ha az eltérés vagy kiegészítés lényegesen nem tér el az eredeti ajánlattól, és az ajánlattevő nem kifogásolja az eltérést.

A lényeges elemek vonatkozásában ugyanakkor a felek akaratnyilatkozatainak meg kell egyezniük. Ez a *mirror image rule*-nak nevezett szabály a nemzetközi áruforgalom biztonságát szolgálja

A 19. Cikk (3) bekezdése szerint lényeges elemnek minősül az áru megjelölése, annak minősége és mennyisége, az ár, a fizetési és szállítási feltételek, a felelősség terjedelme és a viták rendezésnek módja.

Nem minősül ugyanakkor lényegesnek az a módosítás vagy kiegészítés, amelyet egy jóhiszeműen eljáró ajánlattevő tudomásul venne, illetve ami az ajánlattevőre kedvező feltételeket állapít meg vagy a szerződés teljesítésének technikai lebonyolítását az ajánlatot tevő sérelme nélkül biztosítja.⁸

A UCC hatályban lévő szövege (§2-207) szerint az ajánlat annak eredeti tartalmának megfelelően kerül elfogadásra akkor is, ha az ajánlat címzettje elfogadó nyilatkozatában módosításokat vagy kiegészítéseket köt ki, kivéve, ha elfogadó nyilatkozatának érvényességét a módosítások, kiegészítések elfogadásától teszi függővé.

A kereskedők közötti szerződések esetén az ilyen módosítások, kiegészítések a szerződés részévé válnak, de csak akkor, ha azok lényeges elemében nem módosítják az eredeti ajánlatot.

⁸ SÁNDOR Tamás – VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi adásvétel*. Budapest, HVG-Orac, 2005. 131–132.

A UCC 2003-as, a tagállamok által nem elfogadott változata más szabályokat állapít meg a szerződéses nyilatkozatok eltérő tartalmára vonatkozóan. A megújított §2-207 alapján a szerződés akkor is létrejön, ha a felek között nem állt fenn minden tekintetben konszenzus. Ilyen esetekben a szerződés tartalmát a felek egyező akaratnyilatkozatai, a felek egyébként fennálló konszenzusa illetve a UCC előírásai szerint kell meghatározni. Amire vonatkozóan nem áll fenn konszenzus, az kvázi kimarad a szerződésből, és csak a meglévő konszenzus terjedelmében jön létre a kötelelem.

4.5. Szavatossági kötelezettségek kizárása

A szerződésszerű teljesítésen belül az áruk minőségére vonatkozóan az Egyezmény és a UCC szabályai meglehetősen hasonlóságot mutatnak. Ezt részben az magyarázza, hogy az Egyezmény vonatkozó, 35. Cikkén jól felfedezhető az angolszász jog hatása.

Fel kell hívni ugyanakkor a figyelmet, hogy a UCC hatálya – a Bécsi Vételi Egyezménnyel szemben – a fogyasztói típusú adásvételi szerződésekre is kiterjed.

A UCC §2-316. (2) pontja értelmében a kereskedelmi minőségű forgalomképesség (*merchantability*) az adásvételi szerződésben csak akkor zárható ki, ha a kizárás kifejezett, írásban történik, és a szerződésben feltűnő, jól látható módon jelenik meg. Ez az előírás a fogyasztót igyekszik védeni olyan jogkorlátozásokkal szemben, amelyeket esetleg a szerződéskötéskor nem érzékel.

A Bécsi Vételi Egyezmény alapján – amint arról a 4.2 pontban már szó esett – a szerződés megkötésére vonatkozóan nincsenek formai követelmények, így természetesen a felelősség kizárása is bármilyen formában megvalósulhat. Írásbeliség hiányában persze felmerül a bizonyíthatóság problémája, hiszen kizárás hiányában a kereskedelmi minőségű forgalomképességért az eladó felelősséggel tartozik, és a felelősség kizárását az eladónak kell bizonyítania.

4.6. A szerződéstől való elállás az eladó hibás teljesítése esetén

Az Egyezmény 49. Cikke alapján a vevő két esetben állhat el a szerződéstől: az eladó alapvető szerződésszegése esetén, illetve nemteljesítéskor, ha az eladó a póthatáridőn belül sem szolgáltatja az árut.

Az szerződésszegés akkor minősül alapvetőnek, ha az a másik félnek olyan hátrányt okoz, amely jelentős mértékben megfosztja attól, amit a szerződés

alapján jogosult elvárni, kivéve, ha a szerződésszerű fél nem láthatta előre magatartásának ilyen következményét.⁹

A póthatáridőnek a 47. Cikk (1) bekezdése szerint az eladó kötelezettségének teljesítése szempontjából ésszerűnek kell lennie.

Az elállás további feltétele a másik féllel való közlés.

A fentiekből kitűnik, hogy az Egyezmény a lehető legszűkebbre vonta a szerződéstől való elállás lehetőségét, elsősorban arra törekedve, hogy a létrejött szerződéseket a felek teljesítsék. Ezt kívánja a nemzetközi kereskedelem forgalombiztonsága, és mindaz a nehézség, amely a szerződés megghiúsulása esetén a jogviták eldöntésével együtt jár.

Ezzel szemben a UCC §2-601 alapján ha a szolgáltatott áru bármilyen tekintetben hibás teljesítésűnek minősül, ideértve a teljesítés módját is, az adásvételi szerződés eltérő kikötése hiányában a vevő jogosult eldönteni, hogy a teljesítés részben vagy egészben elfogadja, avagy teljes egészében visszautasítja. Az angolszász jogirodalom ezt a szabályt *perfect tender rule*-nak nevezi, amely igen előnyös jogi helyzetet teremt a vevő számára.

4.7. Egyoldalú vételár-csökkentés

Az Egyezmény 50. Cikke az eladó hibás teljesítése esetén lehetőséget biztosít a vevőnek, hogy a vételárat csökkentse, attól függetlenül, hogy az már megfizetésre került-e vagy sem. A vételár-csökkentésnek az funkciója, hogy helyreállítsa a hibás teljesítés miatt létrejött értékegyenlőtlenséget.

A vételár leszállítása a római korból származó jogintézmény, az angolszász jog nem ismeri, így a UCC sem biztosítja ezt a lehetőséget a sérelmet szenvedő vevőnek.

A fent ismertetett eltérések korántsem teljes körű és részletezettségű ismeretése talán alkalmas annak jelzésére, hogy bár a Bécsi Vételi Egyezmény és az Egyesült Államok Egységes Kereskedelmi Törvénykönyve számos pontban jelentős hasonlóságot mutat, olyan különbségek is léteznek a két joganyag között, amelyek jelentősen befolyásolhatják a szerződéses felek jogait és kötelezettségeit. Mindenképpen indokolt, hogy ezekre a különbségekre jogválasztás esetén komoly figyelmet fordítsunk.

⁹ Bécsi Vételi Egyezmény 25. cikk.